

Розробка уроку географії (8 клас)

Тема: Чорне та Азовське моря.

Мета: сформувати уявлення про особливості природних риси Чорного та Азовського морів, систематизувати знання про природно-ресурсний потенціал морів; розвивати вміння працювати з контурними та фізичними картами; продовжувати виховання екологічного світогляду.

Обладнання: фізична карта півкуль, фізична карта України, краєвиди Чорного та Азовського морів, атласи і контурні карти, картки з завданнями.

Тип уроку: комбінований.

... Море! Море! Без краю просторе,
руху повне і разом спокою!

Леся Українка

Хід уроку

I. Організаційний момент.

II. Актуалізація опорних знань і умінь.

Бліц-опитування.

Учні дають відповіді на поставлені питання, право відповідати переходить від одного учня до іншого.

Завдання: Використовуючи фізичні карти України та півкуль дайте відповіді:

1. Які моря омивають територію України?
2. Яка довжина морських кордонів України?
3. З якими державами Україна межує морем?
4. Яка берегова лінія України?
5. Скільки країн мають вихід до Чорного моря?

III. Мотивація навчальної і пізнавальної діяльності

Вже сонечко в море сіда:
У тихому морі темніє,
прозора, глибока вода,
немов оксамит зеленіє.

Вчитель:

Може хтось із вас знає автора цих дивовижних рядків про море? Так, це слова Лесі Українки. Ви знаєте, що на цьому уроці ми поведемо розмову про море, зокрема про Чорне та Азовське моря, які омивають Україну.

Море, ласкаве і грізне, багатоліке море, яке давні греки називали негостинним - Понтом Аксінським, а потім гостинним Понтом Евксінським, про море, що носило і інші імена: Маврі Талласа, Руське і Понтійське, Сурожське та Кара-Деніз, Чорне море (в зошити записують тему уроку).

IV. Вивчення нового матеріалу.

Бесіда з учнями за запитаннями:

1. Як на вашу думку, чому Чорне і Азовське моря ми будемо вивчати в розділі «Фізико-географічне районування», а не в «Внутрішні води України»?

2. Які компоненти природного комплексу найважливіші для природних комплексів суходолу, а які для моря?

3. За яким планом ми вивчали природні комплекси суходолу?

4. За яким планом будемо вивчати природні комплекси морів?

Сьогодні ми з вами відправимося у науково-дослідну експедицію, звичайно заочну, з метою вивчення природних компонентів Чорного та Азовського морів.

Керівником експедиції буду я, а ви вчені-дослідники, кожна група яких має свої конкретні завдання. Кожній експедиції передуює етап підготовки з метою короткого ознайомлення з об'єктом дослідження.

Бесіда з учнями за запитаннями (використовується фізична карта України):

1. Це моря внутрішні чи окраїнні?

2. До басейну якого океану відносяться ці моря?

3. Чим сполучені ці моря?

Отже, про Чорне та Азовське моря – внутрішні моря Атлантичного океану, які сполучені протоками Босфор та Дарданелли та Середземним морем.

На екрані таблиця параметрів Чорного і Азовського морів.

Показники	Чорне море	Азовське море
Площа, тис.км ²	422	39,1
Глибина середня, м.	1271	8-10
Глибина максимальна, м.	2245	15
Довжина берегової лінії, км.	4090	2686
В т.ч. в межах України	1540	

2. Географічний практикум.

Користуючись фізичною картою України знайдіть і позначте на контурній карті «Фізична карта України» такі географічні об'єкти на території України, які пов'язані із Чорним морем, що записані на картках.

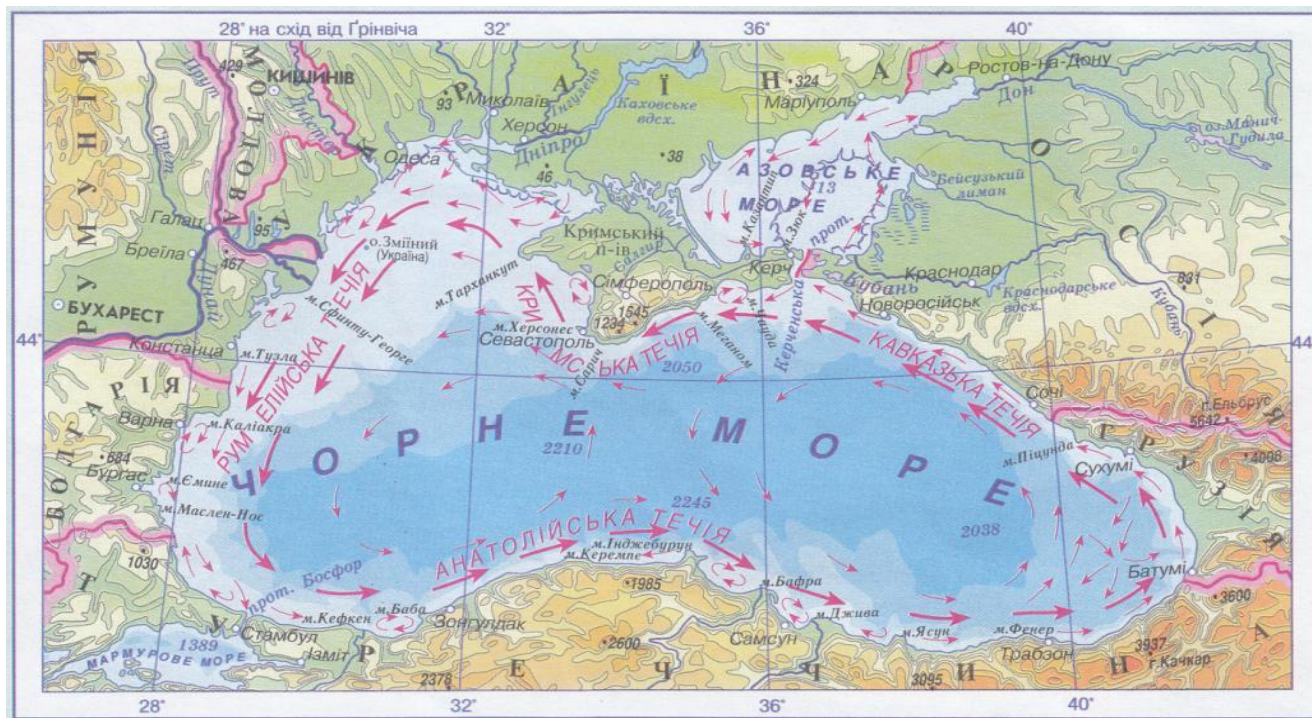
Картка з переліком географічних об'єктів:

Кримський півострів, Затоки: Каркінітська, Феодосійська, Ягорлицька, Джарилгацька, Сиваш.

Острови: Зміїний, Джарилгач.

Лимани: Дністровський, Дніпровсько-Бузький.

Коси: Арабатська Стрілка, Бердянська, Бирючий Острів.

3. Розповідь вчителя.

У геоструктурному відношенні Чорне море належить до Середземноморського рухливого поясу, чий тектонічні рухи продовжуються і в наш час. Цікаво, що глибоковод-на западина Чорного моря має земну кору, будова якої суттєво відрізняється від континентальної.

У ній відсутній гранітний шар і зменшений базальтовий, таку будову називають перехідною від континентальної до океанічної. Подібну будову мають деякі

ділянки Середземномор`я, а також східні окраїнні моря Азії. Учені досі не дійшли висновків щодо цього феномену.

Котловина Азовського моря є неотектонічною западиною - депресією на межі Східно-Європейської платформи та Середземноморського рухливого поясу.

Саме тому рельєф дна моря і заток одноманітний: схили круті біля берега, переходячи у рівне дно формують котловину Азовського моря, у центрі якої - найбільші глибини.

4. Науково-дослідна експедиція.

Клас розбивають на групи дослідників-кліматологів, гідрологів, біологів, господарників, які отримують на листках завдання. При підготовці можна користуватися атласами, підручником, додатковою літературою, які приніс учитель.

Завдання для груп дослідників.

Кліматологи

Використовуючи матеріал підручника та тематичні карти заповнити таблицю

Продовж думку!	Чорне море	Азовське море
Кліматичний		

пояс		
Зима		
Літо		
Температура січня		
Температура липня		
Кількість опадів		

Гідрологи

Дати відповіді на запитання:

1. Яка температура води на поверхні та на глибині морів?
2. Чому солоність Чорного моря вдвічі нижча за цей показник у Середземному морі?
3. Щорічно річки виносять у Чорне море 310 км^3 прісної води. Чому ж солоність води моря залишається майже стабільною - близько 18‰ ?

Біологи

Заповніть таблицю, використовуючи текст підручника:

Представники	Чорне море	Азовське море
---------------------	-------------------	----------------------

Рослинний світ		
Тваринний світ		
Риби		
Молюски		
Ссавці		

Господарники

Обгрунтуйте, як використовуються ресурси Чорного та Азовського морів?

Групи дослідників звітують про проведені дослідження.

Розповідь вчителя з елементами бесіди.

У Чорному та Азовському морях, як і у будь-якій іншій частині Світового океану є власні екологічні проблеми. Як ви думаєте, які?

1) Підвищення солоності морської води до 14‰, тому що скорочується річковий стік головних річок (будівництво штучних водоймищ, збільшення забору річкової води на побутові та господарські потреби).

2) Знижується біологічна продуктивність.

3) Знижується рівень води.

4) Шар сірководню у Чорному морі піднімається ближче до поверхні води.

5) Забруднення води на пляжах і біля баз відпочинку.

6) Зменшення кількості чорноморської кефалі, скумбрії, ставриди.

7) Катастрофічне розмноження медуз.

6. Вирішення проблемного питання.

-Чи можна запобігти негативному впливу людини на природні комплекси Азовського та Чорного морів?

Запропонуйте свої шляхи вирішення проблем екологічного характеру морів, що омивають Україну.

-Доведіть, що без міжнародної співпраці Україна не в змозі розв'язати екологічні проблеми морів?

Розповідь вчителя.

Як одна з екологічно «гарячих точок» на карті Світового океану Чорне море привернуло до себе увагу структури ООН, що займаються проблемами оточуючого середовища. У 1993 році Глобальний екологічний фонд профінансував Чорноморську екологічну проблему, в якій взяли участь всі 6 чорноморських країн: Україна, Болгарія, Туреччина, Грузія, Румунія та Росія.

31 жовтня 1996 року у місті Стамбул був укладений стратегічний план спільних дій, тому цей день був проголошений Днем Чорного моря. А з 1997 року працює регіональна геоекологічна програма «Захист і відновлення акваторій Чорного та Азовського морів».

V. Закріплення вивченого матеріалу

Гра «Далі→Далі».

Клас ділиться на 2 команди, які по черзі дають відповіді на запитання. Якщо в команді відповіді немає, то право відповідати переходить до команди-суперника.

1. Срібна монетка, вкинута в Чорне море на певну глибину, чорніє. Чим це можна пояснити?
2. Який середній рівень солоності вод морів України?
3. Найбільший острів Чорного моря.
4. Який клімат морів?
5. Які течії переважають в морях: теплі чи холодні?
6. Чи замерзають моря взимку?
7. Яка риба найпоширеніша в Чорному морі?
8. Яка з риб найбільша?
9. Скільки країн мають вихід до Чорного моря?
10. Який день є Днем Чорного моря?
11. Чи світиться Чорне море і якщо так, то чому?

12. Назвіть найбільший півострів в Україні, що омивається морями.

VI. Підбиття підсумків уроку та оцінювання результативності роботи на уроці.

VII. Домашнє завдання. Опрацювати відповідні параграфи підручника (ст.209-218).